

BIBLICUM ŚLĄSKIE

III EDYCJA

CYKL – ŻYCIE WIERZĄCEGO W MYŚLI ŚW. PAWŁA

Wykład 31 – Udział w chwale Pana – pełną realizacją doczesnego uczestnictwa wiernego w życiu Pana (cz. 2)

PROBLEM ZMARTWYCHWSTANIA W DNIU PAŃSKIM

Z tekstów Pawłowych, a szczególnie z Pawłowej zasady solidarności wiernego z Chrystusem w życiu, wynika, że wierzący będą dzielić los Chrystusa także po Jego paruzji, tzn. że zostaną wskrzeszeni z martwych w odmienionym ciele i będą mieli udział w chwale Pana. Zagadnieniem, które niepokoiło współczesnych Pawłowi chrześcijan, był problem zmartwychwstania wierzących zmarłych przed powtórny przyjściem Chrystusa. W kontekście tych spraw nasuwa się także pytanie o los na końcu wieków zmarłych sprawiedliwych, którzy Chrystusa nigdy nie poznali. Problemami powyższymi zajmiemy się w niniejszymi podrozdziale.

1. Pełne zmartwychwstanie wiernego „z Chrystusem” na końcu czasów

Nadzieja pełnego zmartwychwstania wiernego opiera się na fakcie Chrystusowego zmartwychwstania i na złączeniu wiernego z Chrystusem w momencie przyjmowania sakramentu chrztu. Św. Paweł poświęca dużo uwagi temu zagadnieniu w 1 Liście do Koryntian, w Liście do Kolosan i w 1 Liście do Tesaloniczan.

W 1 Kor 15 Paweł mocno stwierdza: „jeżeli Chrystus nie zmartwychwstał, daremna jest nasza wiara i aż dotąd pozostajecie w swoich grzechach” (w. 17) i zaraz wyjaśnia: „tymczasem jednak Chrystus zmartwychwstał jako pierwszy (*aparchē*) spośród tych, co pomarli” (w. 20). Chrystus nazwany jest w powyższym tekście *aparchē*. Słowo to dosłownie znaczy „pierwociny”. Termin *aparchē*, wykazuje jednak dużą elastyczność znaczeniową, bowiem może oznaczać pierwsze dary składane Bogu (lub Jego zastępcom) z plonów ziemi czy hodowli, a także może oznaczać też część, początek, pierwotnego. Elementem stałym tego terminu jest idea pierwszeństwa. W znaczeniu przerośnym *aparchē*, znaczy (1) początek, który sponuje zakończenie, (2) część najlepszą. Jeśli zatem Chrystus nazwany jest „pierwszym (*aparchē*) spośród tych, co pomarli” (1 Kor 15,20), to znaczy to, że Jego zmartwychwstanie zapoczątkowuje ciąg zmartwychwstałych: On zmartwychwstał jako pierwszy, a po Nim powstanie do życia reszta umarłych.

W liście do Kolosan czytamy także, że „On (Chrystus)... jest początkiem (*aparchē*), pierwotnym spośród umarłych (*prōtotokos ek tōn nekrōn*)” (Kol 1,18). Rzeczownik *aparchē*, który tu występuje, oznacza: początek, zwierzchność, władza, domena, dziedzina, ranga, natomiast tytuł „pierwotny” – *prōtos* podkreśla

pierworodztwo eschatologiczne Chrystusa, będące następstwem dokonanego odkupienia. Tytuł ten powtarza Apokalipsa 1,5, nazywając Chrystusa „Pierworodnym umarłych (*ho ptōtotokos tōn nekrōn*)” i wymieniają Dzieje Apostolskie w zdaniu: „co przepowiedzieli prorocy i Mojżesz, że Mesjasz ma cierpieć, że pierwszy zmartwychwstanie (*prōtos ek anastaseōs nekrōn*)” (Dz 26,23). Chrystus zatem, dzięki swemu zmartwychwstaniu – jako pierwszy, który powstał z martwych – poprzedza umarłych. Chrystus jest zasadą wszelkiego zmartwychwstania. Nadto, jako będący „pierwszym spośród umarłych”, jest rękojmią powszechnego, eschatologicznego zmartwychwstania.

Jednakże fakt zmartwychwstania Chrystusa jest, co mocno stwierdza Apostoł, gwarancją zmartwychwstania wiernych, pod warunkiem, że uwierzą oni, iż Jezus istotnie umarł „za nas” i zmartwychwstał. W 1 Tes 4,14 św. Paweł mówi: „jeżeli bowiem wierzymy (*ei gar pisteumen*), że Jezus istotnie umarł i zmartwychwstał, to również tych, którzy umarli w Jezusie (*dia Iēsoun*), Bóg wyprowadzi wraz z Nim”. Pierwsza część powyższego zdania warunkowego, z uwagi na czasownik „wierzyć”, uważana jest za formułę wiary przytoczoną w 1 Tes 4,14 przez Pawła. Formuła ta podkreśla fakt śmierci i zmartwychwstania Jezusa jako podstawę wiary. Formuła nie zawiera zwrotu „za nas”, który wskazywałby zadośćuczynny charakter zbawczego dzieła Jezusa. Jednakże zestawienie wierszy 1 Tes 4,14 i 5,10 (gdzie Paweł przypomina Boży plan przeznaczenia ludzi do zbawienia dzięki Jezusowi Chrystusowi, „który za nas *hyper hemōn*”), pozwala sądzić, że św. Paweł redagując w. 14 miał na myśli zastępczą, zadośćczyniącą śmierć Jezusa za ludzi.

W 1 Kor 15,1-11, przypominając głoszoną przez siebie Ewangelię, Paweł stwierdza: „przez nią będziecie zbawieni, jeśli ją zachowacie tak, jak wam rozkazałem... Chyba żebyście uwierzyli na próżno (*ektos ei mē eikē episteusate*)”. i zaraz streszcza to, czego nauczał („przekazałem wam na początku”), wypowiadając w formie formuły wiary – używanej, być może, w katechezie lub liturgii – „że Chrystus umarł (*hoti Christos apethanen*), zgodnie z Pismem, za nasze grzechy (*hyper tōn hamartiōn*)..., że zmartwychwstał (*hoti egēgertai*) trzeciego dnia ...”. Następnie wylicza świadków zmartwychwstania (w. 3), umieszczając siebie jako ostatniego (ww.5-10) – i kończy, podsumowując: „tak więc czy to ja, czy inni, tak nauczamy i tak wyście uwierzyli (*kai outōs episteusate*)”. Ta wspólnie wyznawana wiara w zmartwychwstanie Chrystusa jest dla Pawła punktem wyjścia i podstawą argumentacji na rzecz przyszłego zmartwychwstania wiernych.

Sam problem zmartwychwstania wiernych wyjaśnia Apostoł w 1 Kor 15,20-23 za pomocą typologii Adam-Chrystus, nazywając Chrystusa „drugim Adamem”. Adamowi, protoplaście rodzaju ludzkiego, Apostoł przypisuje w tym tekście cechy negatywne, Chrystusowi – drugiemu Adamowi – cechy tylko pozytywne. Z winy bowiem pierwszego człowieka, Adama, z powodu jego grzechu, zaistniała na świecie śmierć fizyczna: „w Adamie wszyscy (*pantes*) umierają” (1 Kor 15,22). Rzeczownik *pantes* oznacza tu, w w. 22, całą ludzkość, będącą potomstwem Adama według ciała. Jeżeli, jak powiedzieliśmy wyżej, Chrystus jest antytypem Adama, to ożywienie przez Niego „wszystkich” zmarłych (jak wskazuje w. 22^b) winno pozostawać w ścisłej zależności od śmierci „wszystkich, którzy „w Adamie umierają”; winno oznaczać „wszystkich” ludzi. Tymczasem w. 23 podaje kolejność (*tagma*), czyli ciąg

zmartwychwstałych: „Chrystus jako pierwszy”, potem „ci, co należą do Chrystusa w czasie Jego przyjścia”. W w. 23 Paweł ogranicza ciąg zmartwychwstałych do pary: Chrystus i wierzący w Niego. Zakres rzeczownika *pantes* (wszyscy) z w. 22 nie odpowiada więc zakresowi rzeczownika *pantes* z w. 23. Zakres *pantes* z w. 23 obejmuje tylko wierzących; wiersze 22 i 23 są przykładem nieprecyzyjnego wyrażania się św. Pawła. W oparciu o w. 23 należy przyjąć, że w 1 Kor 15,20-23 Apostoł zajmuje się przede wszystkim zmartwychwstaniem ochrzczonych. W momencie paruzji – wzorem Chrystusa – zmartwychwstaną wierzący w Niego.

W Liście do Galatów, gdzie Paweł (Ga 6,7-8) rozważa skutek końcowy życia ludzkiego, słyszymy o zależności między życiem doczesnym i życiem wiecznym: „co człowiek sieje, to i żąć będzie”, a co dalej Apostoł wyjaśnia, mówiąc, że „kto sieje w ciele swoim”, a zatem myśląc tylko o korzyściach doczesnych, ten „jako plon ciała zbierze zagładę”, natomiast, „kto sieje w duchu” – mając Ducha Bożego, współpracując z łaską – ten „jako plon ducha zbierze życie wieczne”. Dlatego Apostoł zachęca, by w czynieniu dobra nie ustawać, by dobrze czynić póki czas, ponieważ „nadejdzie pora”, kiedy wierzący będzie zbierać plon swej pracy w doczesności, plon, którym jest życie wieczne (por. Ga 6,9-10).

Podobnie w Rz 8,13, po ukazaniu ścierania się w człowieku dążeń według „ciała” z dążeniami „według Ducha”, Paweł konkluduje: „jeżeli będziecie żyli według ciała, czeka was śmierć. Jeżeli zaś przy pomocy Ducha uśmiercać będziecie popędy człowieka – życie wieczne”.

Paweł nie ma żadnych wątpliwości, że życie wieczne – obiecane przez Chrystusa, dane w załączku na chrzcie – będzie dla chrześcijanina nagrodą za życie Ewangelią na co dzień.

Jednak adresaci jego Listów, zwłaszcza Tesaloniczanie, niepokoiли się o los tych wierzących, których paruzja zastanie przy życiu. Odpowiedź na pytanie o sytuację żyjących w momencie paruzji daje Paweł w kontekście odpowiedzi na zaniepokojenie Tesaloniczan o los wiernych zmarłych przed paruzją Chrystusa. Tesaloniczanie przekonani byli o bliskości czasowej powtórnego przyjścia Chrystusa. W związku z czym niepokoiли się o swoich zmarłych, których paruzja nie zastanie już przy życiu. „Nie chcemy, bracia, waszego trwania w niewiedzy co do tych, którzy umierają („zasypiają” – *koimōmenon*), abyście się nie smucili...” (1 Tes 4,13) – odpowiada Apostoł i następnie, przytaczając adresatom znaną formułę wiary: „wierzymy, że Jezus istotnie umarł i zmartwychwstał” (w. 14), wyjaśnia im obrazowo zdarzenia mające towarzyszyć powtórnemu przyjściu Pana. Odpowiedź Pawła można wypowiedzieć w formie następującej zasady: „jeżeli przyjmujecie jako fakt śmierć i zmartwychwstanie Jezusa („za nas”), to możecie być pewni, że ci, którzy żyją i umierają „dla Pana” (dla całego Chrystusa), osiągną, tak jak On, dzięki Bogu Ojcu, szczęście wieczne”.

Złączenie wiernych zmarłych z Chrystusem opisane jest w 1 Tes 4 stylem apokaliptycznym: Pan zstąpi z nieba na dany znak, na rozkaz – gdy rozlegnie się głos Archanioła i dźwięk trąby. W tym momencie powstaną do życia umarli – ci „którzy umarli w Chrystusie” (w. 16). Natomiast wierni, którzy doczekali powtórnego przyjścia Pana, nie wyprzedzą tych, którzy już umarli (w. 15). Dopiero po zmartwychwstaniu umarłych „żywi i pozostawieni”, będą „porwani w powietrze, na

obłoki naprzeciw Pana” (w. 17) – i tam już pozostaną na zawsze.

Zatem ci wszyscy, których przyjdzie Chrystusa zastanie jeszcze żyjącymi, ci – po wskrzeszeniu umarłych – zostaną złączeni z Panem, by pozostawać z Nim w chwale na zawsze. Paweł przekazuje tę prawdę jako „Słowo Pańskie”, tzn. jako prawdę mającą rangę Słowa Pańskiego, zawartą w nauczaniu Jezusa.

Wieczne przebywanie z Chrystusem jest więc ostatecznym celem i najwyższym dobrem wszystkich, którzy zjednoczyli się z Chrystusem – niezależnie od tego, czy to zjednoczenie dane im będzie osiągnąć po przejściu przez bramę śmierci, czy – uniknąwszy śmierci – staną przed Panem bezpośrednio w momencie Jego powtórnego przyjścia.

W 1 Tes 4,13-18 Paweł podkreśla, że tylko ci żyjący, których paruzja zastanie przy życiu, będą mogli przeżyć Dzień Pański, a zmarli przed paruzją połączą się z nimi w zmartwychwstaniu podczas Dnia Pańskiego. Powstanie z martwych należy ściśle do paruzji Chrystusa.

Podobne myśli zawiera tekst 1 Kor 15,51-52, który ogłasza jako „tajemnicę” powstanie umarłych i odmianę tych, których paruzja zastanie przy życiu. Opis wskrzeszenia wierzących w Chrystusa podany przez ten tekst jest, tak jak opis w 1 Tes 4,13-18, apokaliptyczny: zmartwychwstanie umarłych i odmiana żyjących nastąpi w jednym momencie, „w mgnieniu oka”, „na dźwięk ostatniej trąby”. Egzegeza w.51-52 nastęrcza pewne trudności w zrozumieniu znaczenia rzeczownika *pantes*. Zdania „wszyscy pomrzemy” czy „wszyscy będziemy odmienieni”, występujące w w. 51, zdają się obejmować wszystkich ludzi, każdego człowieka, jednak w. 52 wskazuje („my będziemy odmienieni”), że Paweł myśli i w tym tekście, podobnie jak w 1 Kor 15,20-23, tylko o wierzących, o ich zmartwychwstaniu względnie o ich odmianie. Żywi, w spotkaniu z przychodzącym Panem, będą przemieni, przeobrazeni.

Skoro Paweł mówiąc, np. w 1 Kor 15,22: „wszyscy będą ożywieni”, myślał tylko o wskrzeszeniu wierzących, nasuwa się pytanie czy Apostoł Paweł dopuszczał, w swoim ujęciu zmartwychwstania z Chrystusem na końcu czasów, możliwość zmartwychwstania także ludzi sprawiedliwych, chociaż nie wierzących w Chrystusa.